

COVID-19 EN SPANNINGEN EN OVERLAST IN DE BUURT

Erik Snel en Paul van Wensveen

Een nog weinig systematisch onderzocht aspect van de maatschappelijke impact van de coronapandemie betreft de gevolgen voor de sociale relaties in de buurten waar mensen wonen. Hierover zijn twee verschillende verhalen te vertellen. Enerzijds zagen we na de uitbraak van het virus in het voorjaar van 2020 een ongekende golf van informeel hulpbetoon tussen familieleden, in vriendenkringen en in mindere mate ook tussen burens. We zagen echter ook dat deze onderlinge hulpvaardigheid naarmate de pandemie voortduurde licht afnam. Anderzijds kan men verwachten dat met name sinds de midden oktober ingevoerde “gedeeltelijke lockdown” en de verzwarende maatregelen per begin november 2020 sprake is van toenemende spanningen in de buurt en ervaren overlast van burens of op straat. Immers, door de sluiting van horeca en andere uitgaansgelegenheden brengen mensen hun

tijd binnenshuis of op straat door, met meer overlast als gevolg. De toegenomen spanningen in bepaalde wijken in de Nederlandse grote steden zijn al enkele keren uitgelopen op rellen en confrontaties tussen jongeren en de politie. De vraag is echter of deze rellen slechts een topje van de ijsberg zijn. Ervaren mensen inderdaad meer spanningen in de buurt en meer overlast van burens en buurtgenoten? En in wat voor soort wijken komen de ervaren spanningen en overlast meer dan gemiddeld voor?

De enquêtes van het project Maatschappelijke impact van COVID-19 bieden hierin meer inzicht. Hier gebruiken we gegevens van de tweede en derde meting van dit onderzoek in respectievelijk juli en november 2020, dat wil zeggen voor en na de invoering van de gedeeltelijke, maar steeds zwaarder wordende lockdown.¹ In de

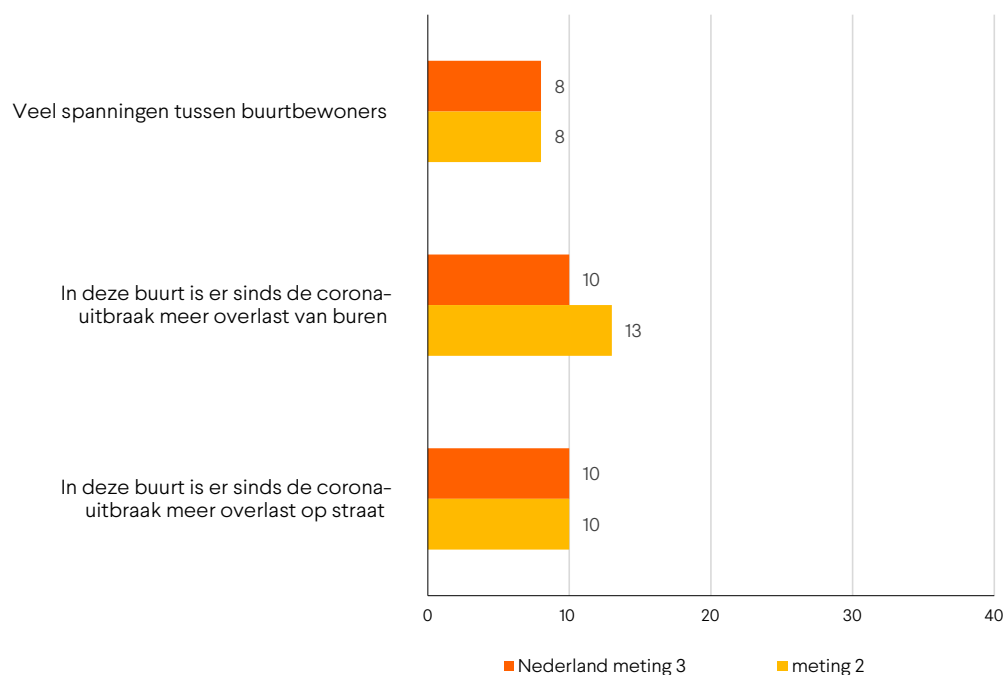
¹Zie voor de drie metingen van dit onderzoek: G. Engbersen e a. (2020a), *De bedreigde stad: De maatschappelijke impact van COVID-19 op Rotterdam* (maart 2020); idem (2020b), *De heropening van de samenleving: De maatschappelijke impact van COVID-19 in Amsterdam, Den Haag, Rotterdam & Nederland*. (juli 2020); idem (2020c), *De verdeelde samenleving. De maatschappelijke impact van COVID-19 in Amsterdam, Den Haag, Rotterdam & Nederland*. (november 2020). Alle rapporten verkrijgbaar op www.impactcorona.nl.

enquêtes is respondenten gevraagd of er naar hun mening sinds de corona-uitbraak sprake is van veel spanningen in de buurt en of ze sindsdien meer overlast van burens dan wel op straat ervaren. We bespreken de uitkomsten van deze enquêtevragen in heel Nederland, in de drie grote steden (Amsterdam, Rotterdam en Den Haag) en vervolgens de verschillen binnen deze drie steden tussen de meer en minder kwetsbare wijken.²

Figuur 1 laat zien dat een relatief kleine minderheid van 8 tot 10 procent van de respondenten spanningen dan wel overlast van burens en/of op straat ervaart. De ervaren overlast van burens is tussen juli en november iets gedaald. Zei in juli nog één op de zeven respondenten sinds de corona-uitbraak meer overlast van burens te ervaren, in november was dit aandeel teruggelopen tot één op de tien.

In de grote steden zijn er meer respondenten die veel spanningen en overlast in de buurt ervaren dan gemiddeld in Nederland (tabel 1). Dit is met name het geval in Rotterdam, maar in mindere mate ook in Amsterdam. In Rotterdam is het aandeel respondenten dat overlast van burens en op straat ervaart tussen juli en november 2020 ook behoorlijk toegenomen, terwijl dit aandeel landelijk gemiddeld gelijk bleven of zelfs daalde. In Rotterdam meende niet minder dan één op de vier respondenten in november dat er sinds de corona-uitbraak meer overlast van burens is. Eveneens in Rotterdam stelde één op de vijf respondenten dat er sinds de corona-uitbraak meer overlast op straat is. In Amsterdam en Den Haag zijn deze aandelen wat kleiner, al namen ze ook hier toe tussen juli en november van vorig jaar.

Figuur 1 Percentage respondenten (helemaal) eens met uitspraken over spanningen en overlast in de buurt (heel Nederland)

² Deze indeling is gebaseerd op stadsdelen. Voor Amsterdam zijn de stadsdelen Noord, Zuidoost en Nieuw-west gecategoriseerd als 'meer kwetsbaar' en de stadsdelen Centrum, Zuid, West en Oost als 'minder kwetsbaar'. Voor Rotterdam is het zuidelijk deel van Rotterdam (Charlois, Feyenoord en IJsselmonde) benoemd als 'meer kwetsbaar' en de overige delen als 'minder kwetsbaar'. In Den Haag ten slotte zijn Centrum, Laak, Escamp gecategoriseerd als 'meer kwetsbaar' en Loosduinen, Segbroek, Scheveningen en Haagse Hout en Leidschenveen-Ypenburg als 'minder kwetsbaar'.

Tabel 1 Percentage respondentent (helemaal) eens met uitspraken over spanningen en overlast in de buurt, naar stad en naar stadsgebied

	Veel spanningen tussen buurtbewoners		In deze buurt is er sinds de corona-uitbraak meer overlast van bure		In deze buurt is er sinds de corona-uitbraak meer overlast op straat	
	juli	november	juli	november	juli	november
Amsterdam	12	11	18	19	13	18
Noord, Zuidoost en Nieuw-west	15	16	20	21	16	25
Centrum, Zuid, West en Oost	10	8	18	18	12	15
Rotterdam	16	15	16	24	16	20
Charlois, Feijenoord en IJsselmonde	19	21	20	25	16	27
Centrum, Delfshaven, Hillegersberg-Schiebroek, Hoek van Holland, Hoogvliet, Kralingen-Crooswijk, Noord, Overschie, Pernis, Prins Alexander, Rozenburg	15	12	16	23	16	17
Den Haag	9	10	16	13	16	18
Centrum, Laak en Escamp	13	17	22	21	21	25
Loosduinen, Segbroek, Scheveningen en Haagse Hout en Leidschenveen-Ypenburg	6	4	12	9	14	12

*Verschillen zijn per (achtergrond)kenmerk getoetst met een chi-kwadrattoets. Cursief gedrukte cijfers zijn statistisch significant (p<.01)

**Het gemiddelde per stad gaat over alle respondenten, van een deel is niet bekend in welke buurt zijn wonen

Tabel 1 geeft inzicht in verschillen binnen de drie steden, tussen meer en minder kwetsbare wijken in de steden. In hoeverre klopt het vooroordeel dat zulke spanningen en sinds de corona-uitbraak toegenomen overlast van bure en op straat vooral geconcentreerd zijn in de meer kwetsbare, soms gemarginaliseerde wijken in deze steden? In grote lijnen lijkt dit inderdaad het geval te zijn. Over het algemeen ervaren meer respondenten spanningen en overlast in de meer kwetsbare stadswijken (zoals Noord, Zuidoost en Nieuw-west in Amsterdam, Charlois, Feijenoord en IJsselmonde in Rotterdam – in grote lijnen het werkgebied van het Nationaal Programma Rotterdam Zuid [NPRZ] – en de wijken Centrum, Laak en Escamp in Den Haag) dan gemiddeld in de drie steden. En dit stedelijke gemiddelde lag dus weer hoger dan het landelijke gemiddelde.

Bij de cursief gedrukte cijfers in tabel 1 is sprake van significante verschillen tussen de meer en minder welvarende wijken in de stad. We bespreken kort de uitkomsten per stad.

- In Amsterdam zien we dat respondenten uit meer kwetsbare wijken significant meer spanningen en overlast ervaren dan respondenten uit minder kwetsbare gebieden. Ook zijn de verschillen tussen beide typen wijken tussen juli en november toegenomen. In juli was er nog geen significant verschil tussen beide typen wijken in de mate waarin bewoners overlast van bure ervaren. Enkele maanden later, in november, was dit wel het geval.
- In Rotterdam ligt dit iets anders. In juli waren er nog geen significante verschillen tussen beide type wijken in de mate waarin bewoners overlast van bure ervaren. In november is dat wel het geval. In de meer kwetsbare Rotterdamse wijken (Charlois, Feijenoord en IJsselmonde) wordt vooral veel en toenemend overlast op straat ervaren. Alleen wat betreft ervaren overlast van bure is er ook in Rotterdam geen verschil tussen de meer en minder kwetsbare wijken
- In Den Haag zien we zowel in juli als in november en op alle drie items significante verschillen tussen de meer en minder kwetsbare delen van de stad.

Opmerkelijk is ook dat we hier verschillende ontwikkelingen zien in beide typen wijken. Terwijl de ervaren spanningen en overlast in de betere wijken van Den Haag tussen juli en november afnam, namen de ervaren spanningen en overlast in de meer kwetsbare wijken juist toe.

- Voor alle drie steden geldt ten slotte dat in de meer kwetsbare stadswijken vooral sprake lijkt van aanzienlijke en toenemende ervaren overlast op straat. Volgens (ruim) één op de vier respondenten in de meer kwetsbare wijken van Amsterdam, Rotterdam en Den Haag is dit het geval. Men moet daarbij bedenken dat in deze wijken ook vóór de corona-uitbraak vaak al sprake was van bovengemiddelde overlast op straat.

CONCLUSIES

Een nog weinig beschreven aspect van de coronapandemie betreft de gevolgen voor de sociale relaties in buurten, met name in grootstedelijke buurten. Onderzoek uit juli en november 2020 laat zien dat landelijk gezien rond (krap) tien procent van de respondenten sinds de corona-uitbraak spanningen in de buurt en/of overlast van burens of op straat ervaart. In de grote steden en met name in de meer kwetsbare grootstedelijke wijken liggen de aandelen respondenten die spanningen in de buurt en toegenomen overlast van burens of op straat ervaren aanzienlijk hoger. Op zich is dit niet verwonderlijk. Door de midden oktober ingevoerde “gedeeltelijke lockdown”, die nadien nog verzaamd is, zijn cafés en uitgaansgelegenheden gesloten en brengen mensen meer tijd door in huis of op straat – waarbij ze soms dus overlast veroorzaken. Opmerkelijk is echter dat er qua ervaren overlast aanzienlijke verschillen en soms tegengestelde ontwikkelingen te zien zijn tussen de meer en minder kwetsbare wijken van de drie steden. De verschillen tussen beide typen buurten lopen op. In de meer kwetsbare wijken in de drie grote steden ervaren vooral meer mensen overlast op straat, in Rotterdam ook meer overlast van burens.

